

Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego
im. Emanuela Ringelbluma

Wojewódzki Komitet Żydowski
w Lublinie
(1944-1950)

sygn. 355/

oprac. mgr Agnieszka Reszka

Warszawa 2023

Wstęp

Zarys historyczny

Pierwsze powojenne zebranie wspólnoty żydowskiej w Lublinie odbyło się w gmachu młyna Piaski (zwanym wcześniej młynem Erlicha) przy ulicy Młyńskiej 19. Jego właścicielem był Berek Ślimak, który odzyskał swoją nieruchomość (zajętą wcześniej przez Niemców) w lipcu 1944 roku i przeznaczył ją na schronisko dla ocalałych Żydów. To tam 10 sierpnia 1944 roku o godzinie 17 odbyło się „Walne Zebranie Obywateli Narodowości Żydowskiej znajdujących się w Lublinie”.

Podczas tego spotkania powstała organizacja, która stała się załączkiem Komitetu Żydowskiego. Na wniosek dr. Szlomy Herszenhorna powstał wówczas **Komitet Pomocy Żydom**. 11 sierpnia 1944 roku odbyło się pierwsze posiedzenie Zarządu Komitetu w jego siedzibie przy ul. Rybnej 8. Wybrano Prezydium Komitetu w składzie: Abraham Rozenman – przewodniczący, Wolf Sztajnlaufer – sekretarz, Mieczysław Fuchs – skarbnik, Ludwik Gutmacher – członek, Elberg – członek. Ludwik Gutmacher opracował wkrótce statut Komitetu, w którym zakres działania określono jako: „niesienie pomocy materialnej i moralnej, tym spośród swoich członków, którzy pomocy tej potrzebują, a także tym nieletnim Żydom, którzy do Komitetu po pomoc tę zgłaszają się”².

Wobec szybko wzrastającej liczby ocalałych przybywających do Lublina, coraz poważniejsze i pilniejsze stawały się problemy mieszkaniowe. Komitet podjął starania o odzyskanie nieruchomości.

22 sierpnia 1944 roku Komitet przejął Dom im. I.L. Pereca przy ul. Czwartek 4. Tego dnia powołano też Biuro Komitetu i zatrudniono etatowych urzędników.

Wsparcie materialne Komitet otrzymywał od PKWN, Miejskiej Rady Narodowej i Rady Głównej Opiekuńczej. 23 sierpnia Komitetowi przekazano odzież z magazynów gestapo przy ul. Szopena 27 czyli składu zrabowanego mienia żydowskiego. Istotnym zadaniem Komitetu było dokumentowanie zbrodni wojennych. 29 sierpnia 1944 roku Komitet Żydowski powołał Żydowską Komisję Historyczną. We wrześniu na wniosek Gelbarta utworzono Komisję Reproduktywizacyjną, której zadaniem miało być uruchomienie spółdzielni krawieckiej, szewskiej i innych.

Komitet Żydowski w Lublinie stał się załączkiem ogólnokrajowej reprezentacji Żydów. Pod koniec października powołano Tymczasowy Centralny Komitet Żydów Polskich.

W marcu 1945 roku Komitet Żydowski w Lublinie przemianowano na Miejski Komitet Żydowski. Bezpośrednio po przeniesieniu (T)CKŻP do Warszawy powstał Wojewódzki Komitet Żydowski (WKŻ), utworzony 6 marca 1945 roku jako lokalny oddział CKŻP. WKŻ działał do sierpnia 1945 roku, równoległe z Miejskim Komitetem Żydowskim. 23 sierpnia 1945 roku Miejski Komitet Żydowski połączył się z Wojewódzkim Komitetem Żydowskim, utrzymując nazwę Wojewódzki Komitet Żydowski.

1 stycznia 1947 WKŻ w Lublinie podlegały lokalne komitety w Zamościu, Międzyrzecu Podlaskim, Włodawie, Chełmie, Hrubieszowie i Kraśniku, 01.04.1947 podlegały mu już tylko delegatury Chełm i Kraśnik. WKŻ w Lublinie istniał do 1950 roku, rozwiązany razem z innymi instytucjami żydowskimi.

Nieznana jest data i okoliczności przyjęcia kolekcji do Archiwum ŻIH. Prawdopodobnie zostały przekazane w tym samym czasie, co dokumenty CKŻP. Akta WKŻ w Lublinie, podobnie jak archiwa innych Wojewódzkich Komitetów Żydowskich uległy częściowemu rozproszeniu w kolekcjach różnych wydziałów CKŻP. Z materiałów

organizacyjnych zachowały się protokoły Zarządu i Prezydium WKŻ z l. 1945-1949, sprawozdania, korespondencja ogólna z l. 1946-1948 w dużym wyborze występuje w Wydziale Organizacyjnym.

Wykaz skrótów

j.ang. – język angielski
j.franc. – język francuski
j.pol. – język polski
j.żyd. – język żydowski
fot. – fotografia
mps – maszynopis
mps pow. – maszynopis powielany
PKŻ – Powiatowy Komitet Żydowski
rkps – rękopis
WKŻ – Wojewódzki Komitet Żydowski

Inwentarz

Dokumenty organizacyjne

1. Komitet Żydowski w Lublinie.
Tymczasowy Statut Komitetu Żydowskiego w Lublinie.

- bd., mnp., j. pol., luźne, s.
2. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Okólniki WKŻ Lublin.
1945, mnp., j. pol., luźne, s.
  3. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Okólniki, komunikaty i wytyczne przychodzące z CKŻP w Warszawie
(Prezydium i poszczególne wydziały: Emigracyjny, Organizacji i Kontroli,
Produktywizacji).
1946-1947, mnp., mnp. pow., j. pol., luźne, s.
  4. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Okólniki przychodzące z urzędów państwowych (Ministerstwo Administracji
Publicznej, Wojewoda Lubelski.)
1946, mnp., j. pol., luźne, s.
  5. Komitet Żydowski w Lublinie.
Protokoły posiedzeń Prezydium.
1944, mnp., j. pol., luźne, s.
  6. Komitet Żydowski w Lublinie.
Protokoły posiedzeń Zarządu.
1944, rkps, j. pol., luźne, s.
  7. Komitet Żydowski w Lublinie.
Protokół plenarnego posiedzenia Komitetu Żydowskiego w Lublinie.
1944, mnp., j. pol., luźne, s.
  8. Komitet Żydowski w Lublinie.
Protokoły Ogólnych Zebrań Żydów Lubelskich, które wybierały skład
Komitetu Żydowskiego w Lublinie – 10.08.1944 i 10.12.1944 r.
1944, rkps., mnp., j. pol., luźne, s.
  9. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Protokoły posiedzeń Prezydium WKŻ.
1945, mnp., j. pol., luźne, s.
  10. Komitet Żydowski w Lublinie.
Protokoły posiedzeń Prezydium KŻ w Lublinie.
1945, mnp., j. pol., luźne, s.
  11. Komitet Żydowski w Lublinie.
Protokoły posiedzeń Zarządu KŻ w Lublinie.
1945, mnp., j. pol., luźne, s.
  12. Komitet Żydowski w Lublinie i Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Protokoły plenarnych posiedzeń.

1945, mnp., j. pol., luźne, s.

13. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Protokół i Rezolucja z Konferencji Komitetów województwa lubelskiego,
odbytej dnia 20 maja 1945 r.
1945, mnp., j. pol., luźne, s.
14. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Protokoły posiedzeń Prezydium WKŻ za 1946 rok.
1946, mnp., j. pol., luźne, s.
15. Wojewódzki Komitet Żydów Polskich w Lublinie.
Protokół wspólnego posiedzenia WKŻ ze Zrzeszeniem Religijnym w Lublinie
w sprawie utworzenia Komitetu Żydów z Zaklikowa z 30 marca 1946 roku.
1946, mnp., j. pol., luźne, s.
16. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Sprawozdania Wojewódzkiego Komitetu Żydowskiego w Lublinie.
1945-1947, rkp., mnp., j. pol., luźne, s.
17. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Sprawozdania pracowników KŻ Lublin z delegacji w miastach podległych KŻ
Lublin: Biała Podlaska, Chełm, Łuków, Parczew na temat sytuacji ludności
żydowskiej.
1945, mnp., j. pol., luźne, s.
18. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Sprawozdania pokontrolne księgowego-rewidenta CKŻP Ludwika
Perelmuttera z przeprowadzonej kontroli działalności finansowo-gospodarczej
WKŻ Lublin i wnioski pokontrolne.
1945, mnp., j. pol., luźne, s.
19. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Preliminarz budżetowy na luty 1946.
1946, mnp., j. pol., luźne, s.
20. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Wniosek Gł. Buchaltera KŻ Lublin w sprawie przeniesienie niemożliwych do
wyegzekwowania należności na rachunek opieki społecznej.
bd, rkp., mnp., j. pol., luźne, s.
21. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Listy podopiecznych WKŻ Lublin: dzieci, starców, inwalidów, stypendystów.
bd, mnp., j. pol., luźne, s.
22. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Ankieta, dotycząca statystyki ludności żydowskiej w Chełmie z 1 maja 1946.
1946, rkp., mnp., j. pol., luźne, s.

AKTA PERSONALNE PRACOWNIKÓW

23. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Spisy pracowników, urzędników WKŻ w Lublinie i członków ich rodzin.
bd, mnp., j. pol., luźne, s.
24. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Akta personalne pracowników: karty personalne, kwestionariusze osobowe, podania, życiorysy, zgłoszenia do Ubezpieczalni Społecznej, korespondencja i in. Nazwiska A-D. *Indeks*.
1945-1948, rkps., mnp., druk, j. pol., luźne, s.
25. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Akta personalne pracowników: karty personalne, kwestionariusze osobowe, podania, życiorysy, zgłoszenia do Ubezpieczalni Społecznej, korespondencja i in. Nazwiska E-H. *Indeks*.
1945-1948, rkps., mnp., druk, j. pol., luźne, s.
26. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Akta personalne pracowników: karty personalne, kwestionariusze osobowe, podania, życiorysy, zgłoszenia do Ubezpieczalni Społecznej, korespondencja i in. Nazwiska I-M. *Indeks*.
1945-1948, rkps., mnp., druk, j. pol., luźne, s.
27. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Akta personalne pracowników: karty personalne, kwestionariusze osobowe, podania, życiorysy, zgłoszenia do Ubezpieczalni Społecznej, korespondencja i in. Nazwiska N-U. *Indeks*.
1945-1948, rkps., mnp., druk, j. pol., luźne, s.
28. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Akta personalne pracowników: karty personalne, kwestionariusze osobowe, podania, życiorysy, zgłoszenia do Ubezpieczalni Społecznej, korespondencja i in. Nazwiska W-Z. *Indeks*.
1945-1948, rkps., mnp., druk, j. pol., luźne, s.
29. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Obowiązki i zakres pracy administratora domu przy ul. Wyszyńskiego 3.
11.08.1947, rkp., j. pol., luźne, s.

KORESPONDENCJA

30. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Korespondencja przychodząca i wychodząca 1944-1945.
1944-45, rkp., mnp., j. pol., luźne, s.
31. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Korespondencja wychodząca z WKŻ w Lublinie do CKŻP w Warszawie.
1945, rkp., mnp., j. pol., luźne, s.

32. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Korespondencja przychodząca.
1946. rkp., mnp., j. pol., luźne, s.
33. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Korespondencja wychodząca od nr 18/46 – 784/46.
1946, mnp., j. pol., luźne, s.
34. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Korespondencja przychodząca i wychodząca z WKŻ w Lublinie.
1947-1953, rkp., mnp., mnp. pow., j. pol., j. żyd., luźne, s.
35. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Korespondencja wychodząca z WKŻ Lublin do urzędów państwowych w Lublinie: MO, WUB, Starostwo Powiatowe, Wojewoda m. Lublina i in., dotycząca zapewnienia bezpieczeństwa ludności żydowskiej na terenie województwa lubelskiego; Memoriał skierowany do Kurii Biskupiej w sprawie bezpieczeństwa ludności żydowskiej; sprawozdanie z audyencji u ks. biskupa Wyszyńskiego delegacji WKŻ Lublin po pogromie w Kielcach.
1946-1947, mnp., j. pol., luźne, s.
36. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Korespondencja przychodząca do WKŻ Lublin - telegramy.
1947, rkp., druk, j. pol., luźne, s.
37. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Korespondencja przychodząca i wychodząca dotycząca cmentarzy żydowskich (niszczenia i profanacji), ekshumacji i in.
1947-48, rkp., mnp., j. pol., luźne, s.
38. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Korespondencja przychodząca i wychodząca dotycząca zabezpieczenia terenu po byłych obozach w Bełżcu, Poniatowej, Trawnikach i Sobiborze.
1950, mnp., j. pol., luźne, s.
39. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Korespondencja przychodząca i wychodząca dotycząca organizacji i pracy Muzeum na Majdanku; zestawienia liczby osób odwiedzających Muzeum na Majdanku wrzesień 1946 – listopad 1947; wycinku prasowe.
1944-1950, rkp., mnp., j. pol., luźne, s.
40. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Korespondencja przychodząca i wychodząca w sprawie budowy Pomnika Bohaterów Getta Warszawskiego (listy doręczeń, listy ofiarodawców, cegiełki „Wzniesmy Pomnik Bojownikom Getta Warszawskiego” o nominałach 100 zł., 500 zł., 1000 zł.)
1947, rkp., mnp., mnp. pow., druk, j. pol., j. żyd., luźne, s.
41. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.
Korespondencja przychodząca i wychodząca dotycząca akcji „Pomocy Walczącej

Palestynie”.

1948, mnp., mnp. pow., j. pol., j. żyd., luźne, s.

42. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.

Magazyny KŻ Lublin. Raporty dzienne, protokoły z otwarcia paczek zagranicznych, asygnaty magazynowe, zamówienia dla kuchni urz ędniczej i ludowej. 1947-1948, rkp., mnp., j. pol., luźne, s.

43. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.

Zestawienie liczby ludności żydowskiej województwa lubelskiego, uprawnionej do korzystania z darów amerykańskich. bd, rkp., mnp., j. pol., luźne, s.

VARIA

44. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.

Odezwy Wojewódzkiego Komitetu Żydów Polskich w Lublinie: „Obywatele Żydzi” (wzywająca do głosowania 3 razy tak w referendum oraz do deklarowania żydowskiej narodowości podczas spisu ludności). 1946, mnp., druk, j. pol., luźne, s.

45. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.

Akt oskarżenia przeciwko Chaimowi Śliwce. 21.09.1948, mnp., j. pol., luźne, s.

46. Wojewódzki Komitet Żydowski w Lublinie.

Zaświadczenie Komitetu Żydowskiego w Lublinie, wyd. 8.09.1944 r., stwierdzające, że Natan Poznański, ur. 04.06.1919 r. w Słupcy zarejestrował się w Komitecie Żydowskim w Lublinie; fotografie zrobione w Krynicy, jedna podpisana Djament i Perelmutter; fragment fotografii kobiety z pieczętką Zakładu Fotograficznego M. Zylbera w Biłgoraju. bd, rkp., druk, fot., j. pol., luźne, s.

INDEKS OSOBOWY

Akta personalne pracowników.

j. 24

Ajchenbaum Nusyn=

Ajzenberg Klara=

Altman Mietek=

Bach (Akierman) Anna=
Biernat Anna=
Binsztok Chanina=
Blank Fela=
Blank Sonia=
Blicharz Klementyna=
Borodaj Marian=
Brajtenbrot Chaja (Hela)=
Bratańska Miriam (Mira)=
Brudno Mira=
Bussgang Genowefa=
Cesler (Czesler) Michał=
Chagier Liba=
Chajman – Gort Fryma=
Cukierman Anna=
Cygielman Mozes=
Cymryng Anczel=
Cytrynbaum Mojżesz=
Cytrynbaum Paulina (Pola)=
Dajch Hersz=
Damska Szajna=
Delegiewicz Adam=
Delegiewicz Dorota=
Donner Róża=
Drygajło Maria=

j. 25

Edelsztajn Saul=
Edelsztejn Judka=
Epelsztejn Nuta=
Erenberg Judyta=
Fajertag Lejzor=
Feferkuchen (Feferkichen) Ruben=
Ferszt Mojżesz=
Fizman Rojza=
Fiterman Majer=
Flind Mieczysław=
Frid Fajwel=
Garen Szalom=
Gefen (Welner) Chaja=
Gerkowicz Teresa=
Gerwic Dawid=
Gilowska Barbara=
Gola Helena=
Goldman Maria=
Goldszer Genia=
Golik Alter=
Gorodeńska Fania=

Gort Mojżesz=
Gotlieb Abraham=
Górna Fela=
Grinberg Sam=
Grinsztajn Fiszel=
Grinwald Rywa=
Grynszpan Izak=
Hawrylak Regina=
Hering Gerszon Henoch=

j. 26

Izraelewicz Munisz=
Kaczorowska Stanisława=
Kaftańska Czarna=
Kaftański Perec=
Kamień Noech=
Klajman Hersz=
Klajnberger (Kleinberger) Henryk=
Kolniak Róża=
Kopf Aron=
Kotarska Janina=
Kowarz Dora=
Kozak Henryk=
Krauze Jakub=
Krzywania Bronisława=
Krzywicka (Agensztejn) Pola (Pesa Blima)=
Kuca Helena=
Kupfer Izrael (Srul)=
Kupfersztajn Boruch=
Lajferman Szprynca=
Laks Abram=
Lasser Abusz=
Leder Bela=
Lew Regina=
Łapidus Pola=
Mandelbaum Franciszka=
Manela (Zyserman) Ina=
Mazurek Henryka=
Mejer Pinkas=
Mitelman Elka=
Makower (Makowska) Felicja=
Modrzewska Krystyna=

j. 27

Niebrzydowski Zygmunt=
Nisenbaum Aron=
Norman Róża=
Orländer Barbara=
Osterman Maria=

Pietras Stanisława=
Rajch (Reich) Anna=
Rajfer Michał=
Rotblit Ber=
Rubinsztajn Fajga=
Rubinsztajn Moszek=
Safianleder Jakub=
Siemiatycki Marek=
Socha Małgorzata=
Szenfeld Bronisława=
Sziller Maria=
Szmajser Pola=
Sztarkman Maria=
Szyglic Michał=
Sztypel Symcha=
Szyfer Rubin-Leiba=
Szyldkraut Majer=
Tencer - Faleńska Stefania=
Udelsman Abraham=
Ungier Eliasch=

j. 28

Wajnryb Mieczysław=
Wajstuch (Zandsztejn) Ita=
Walczak Maria=
Waldholc (Waldholz) Abram=
Weiger Mieczysław=
Welner Josek=
Wolsztejn Regona=
Zajdenfeld Mejer=
Zajdman Chaim=
Zakrojczyk Helena=
Zalcman Gitla=
Zamietka Abram=
Zoberman Sara=
Zyserman Szajndla=
Zysman Zofia=